

Patrocíniumi eredetű helynevek a középkori Szepes vármegyében

KENYHERCZ RÓBERT

Bevezetés

1. Noha a patrocíniumi eredetű helynevek kutatásának alapjait a magyar névtudományban két jelentős könyvével MEZŐ ANDRÁS fektette le (1996, 2003), HOFFMANN ISTVÁN és a hozzá kapcsolódó névtani iskola kutatói is több fontos tanulmánnyal gazdagították e névtípus kutatásának magyar és nemzetközi szakirodalmát (vö. pl. HOFFMANN 1999, 2015; HOFFMANN–RÁCZ–TÓTH 2018: 293–307; TÓTH 2010, 2011, 2013, 2018). Köszöntő tanulmányomban e kérdéskörhöz kapcsolódva a középkori Szepes vármegye patrocíniumi eredetű helyneveinek filológiai kérdéseivel foglalkozom. A témaválasztásom apropójaként az szolgált, hogy HOFFMANN ISTVÁN néhány éve egy munkájában részletesen feldolgozta a *Szentmárton* településnevekhez kapcsolódó problémákat (2015), s mivel Szent Mártonnak Szepes vármegyében is van patrocíniuma, írásom az említett tanulmányhoz közvetlenebbül is kapcsolódik. Ezen túl a téma feldolgozásának módját tekintve is HOFFMANN ISTVÁN felfogását követem, tanítványaként ugyanis magam is sajátommá tettem azt az általa közvetített szemléletmódot, hogy tudniillik a nyelv- és névtörténeti vizsgálatok során elengedhetetlen a rendelkezésre álló adatok mind teljesebb feldolgozása, de ezzel együtt azok nyelvi és filológiai szempontú kritikus értelmezése is.

2. A patrocíniumi eredetű helynevek vizsgálata részben eltérő kérdéseket vet fel, mint más névtípusoké. Etimológiai szempontból ugyanis ezek a nevek kevésbé problémásak, viszont annál nagyobb kihívást jelent, hogy a patrocíniumok és a patrocíniumi eredetű helynevek elkülönítése az oklevelek szövegének alapos tanulmányozásával sem végezhető el minden esetben biztosan. Tanulmányom célja nem a patrocíniumi eredetű helynevek kutatási problémáinak az áthidalása, hanem a tárgyalt névtípusra vonatkozó okleveles adatok filológiai feldolgozása. Ennek ellenére az adatok gyűjtése és elemzése során elkerülhetetlen volt, hogy a szentnévi és a helynévi említéseket az oklevelek kontextusának mind teljesebb figyelembevételével igyekezzem — amennyiben ez egyáltalán lehetséges — elkülöníteni.

Ehhez módszertani szempontból különösen SZENTGYÖRGYI RUDOLF egyik írásának a megjegyzéseit vettem alapul (2013: 157–166).

Vizsgálataim során az is kiderült, hogy számos esetben már a patrocíniumi helynév denotációjának az azonosítása is problémát jelent. Ennek háttérben egyrészt az áll, hogy a településnév alapjául szolgáló patrocínium sok esetben egyáltalán nem adatolható, másrészt a névtípus egyik sajátja, hogy gyakran másféle motivációjú név névpárjaként tűnik fel a forrásokban, s az okleveles adatok alapján nem minden esetben bizonyítható egyértelműen a nevek összetartozása. Ezzel összefüggésben a szepesi nevek vonatkozásán is előfordulnak a szakirodalomban téves azonosítások. Ezeknek is igyekeztem utánajárni, s ahol lehetséges volt, a nyilvánvaló hibákat javítani. Ennek szükségességét az esetek egy részében a filológiai pontosság igényén túl az is indokolta, hogy egy-egy adat téves azonosítása téves névtani következtetést is eredményezhet.¹

3. Vizsgálataim felső időbeli határaként 1387-et, azaz az Anjou-kor végét határoztam meg.² Az alábbiakban 27 olyan patrocíniumi eredetű szepesi település vagy birtok nevét mutatom be, amely adatolható ebből az időszakból.³ Emellett egy olyan nevet is tárgyalok, amely nem település vagy birtok neve volt, hanem a karthauzi rend egyik monostorának helyet adó völgyé (lásd a Szentantal-völgy szócikkben). Továbbá a Szentgyörgy 1., a Szentmargita 1. és a Szentmárton szócikkében három olyan hegynévi (vagy annak látszó) névformát is említek, amelyek patrocíniumhoz vagy patrocíniumi eredetű településnévhez kapcsolódnak, de ezeket külön szócikkbe nem emeltem.

A címszavak mindig a legkorábbi szentnévi eredetű névváltozaton alapulnak, s az egységesség kedvéért mindig magyarul szerepelnek, függetlenül attól, hogy a név adatolható-e a középkorban e népnyelvi formában vagy sem. S mivel a munka középpontjában a patrocíniumi eredetű helynevek állnak, címszavak szintjén

¹ A szakirodalomban előforduló adatközlések alapján ugyanis olyan névváltozásokat is rekonstruálhatunk egy-egy szepesi településnév esetében, amelyek valójában soha nem következtek be, pl. Szentmiklós > Miklósfalva, Polány > Polányfalus > Szentpál (ezekhez lásd a Szentmiklós 1–2., illetve a Szentpál szócikkbeli megjegyzéseket).

² Ennek indoklásához és a kutatási háttér bemutatásához lásd KENYHERCZ 2020: 82–85.

³ Ez a szám arra utal, hogy a vármegyében a középkorban adatolható településnevek valamivel több, mint 10%-ának szentnévi eredetű neve volt, vagy adatolható ilyen névváltozata is. Ennél pontosabb arányokat kutatásaim jelenlegi fázisában nem tudok mondani. Egyrészt a tárgyalt nevek közül nem mindegyik esetében igazolható minden kétséget kizáróan az, hogy a templomcím településnévvé is vált. Másrészt a vármegye teljes településnévi anyaga kapcsán is több esetben nehézségekbe ütközik annak a megállapítása, hogy az egyes nevek és névváltozatok valójában hány középkori települést vagy birtokot neveznek meg. Szepes vármegyére vonatkozóan ugyanis még nem készült modern történeti földrajz, amely e kérdésben segítségül hívható lenne. S noha CSÁNKI DEZSŐ Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában című munkájának (Cs.) vonatkozó fejezete, valamint FEKETE NAGY ANTAL A Szepesség területi és társadalmi kialakulása című 1934-ben megjelent könyve többnyire jó támpontokat adnak a nyelvészeti kutatásokhoz is — magam is sokat hivatkozom rájuk —, az újabb történeti vagy nyelvészeti kutatások fényében néhány helyen már pontosításra szorulnak.

nem utalok arra sem, hogy volt-e az adott helynek más motivációjú neve, s hogy az egyes névváltozatai közül melyik fordult elő a vizsgált időszakban gyakrabban. Azonos nevek esetében a szócikkek sorrendjét az első említés határozza meg.

A címszavak után zárójelben a helyek mai hivatalos szlovák neve, illetve a magyar nyelvű névhasználatban elterjedt névváltozata szerepel. Az elpusztult települések esetében pedig igyekeztem hozzávetőlegesen lokalizációt megadni.

A tanulmány szövegének könnyebb olvashatósága érdekében az adatokat többnyire lábjegyzetben közlöm. A legtöbb település esetében nincs mód — s valójában szükség sem — minden adat közlésére, de igyekeztem a szemléltetéshez vagy a megállapításaim alátámasztásához szükséges mennyiségű adatot bemutatni. Fontosnak tartom hangsúlyozni azt is, hogy a latin nyelvű említések esetében mindig törekedtem arra, hogy az adatok a szöveggörnyezetükkel együtt szerepeljenek, hiszen éppen ezek azok az adatok, amelyek személynévi (patrocíniumi) vagy helynévi státuszának a megítélése filológiai szempontból a legtöbb kérdést felveti.

2. A középkori Szepes vármegye patrocíniumi eredetű helynevei

Keresztúr (Křížová Ves/Keresztfalu)

Más szepesi patrocíniumi eredetű névvel (is) bíró településekhez képest korábban, már a 13. században előfordul a magyar *Keresztúr* névváltozata,⁴ de ezzel párhuzamosan a település neve latinul, *Sancta Crux* formában is adatolható.⁵ Az adatok alapján a magyar és latin névváltozattal közel egy időben a település német nyelvű *Kreuzerdorf* variánsa is használatban volt.⁶ Újabb magyar neve a 14–15. század fordulóján tűnik fel *Szentkereszt* formában.⁷

A középkori Magyarországon a Szent Keresztről (*Sancta Crux*) elnevezett települések nevei kapcsán hasonló változás figyelhető meg, mint amit a szepesi esetében tapasztalunk: magyarul eleinte *Keresztúr* néven fordultak elő, s a *Szentkereszt* névváltozat csak a későbbi évszázadoktól adatolható (vö. MEZŐ 1996: 113–125, 2003: 170–188).

Mindszent (Bijacovce/Szepesmindszent)

A 13. században kizárólag latinul, *Omnium Sanctorum* formában fordul elő,⁸ s majd csak a 14. század második harmadától kerül fokozatosan túlsúlyba a magyar

⁴ 1290: *Krystur* (DL 68764), 1326: p. *Kyrustwr* (DL 40492).

⁵ +?[1290]/+1290: *ad metas ville Sancte Crucis ~ per villam Sancte Crucis* (DL 94399), 1320/1320/1327/1335: *in terra Scepusiensi in villa Sancte Crucis* (DL 2018).

⁶ 1315: *Crucerdorf* (DF 264139), 1315: *Crucerdorf* (DF 264140).

⁷ 1391: p. *Zenthkerest* (DL 60467), 1401: p. *Zenthkerezth* (DL 70721), 1401/1401: p. *Senthkeresth ~ Zenthkeresth* (DL 70722).

⁸ 1260>1278: *villa Omnium Sanctorum* (DL 83135), 1264/1305: *villa Omnium Sanctorum ~ populus Omnium Sanctorum* (DL 71600), 1289: *ad magnam viam qua itur de Omnibus Sanctis versus Tarcham* (DL 68763).

Mindszent névváltozat használata,⁹ noha a latin nyelvű alak a középkorban végig használatban marad.¹⁰ A szintén egyházi kapcsolódású, de nem patrocíniumi eredetű *Betánia* névváltozata csak a 16. század közepén bukkan fel, s válik a *Mindszent* forma latin névpárjává, felváltva egyúttal az *Omnium Sanctorum* formát (vö. KENYHERCZ 2014b: 240, 2015: 202).¹¹

Szentandrás (Hôrka-Ondrej/Szentandrás)

A település neve a vizsgált időszakban elsősorban latinul fordul elő,¹² de 1360-ban a fekvésére vonatkozó előtaggal bővülve már a magyarul *Székiszentandrás* formában is adatható.¹³ Későbbi magyar nyelvű említéseiben az egyrészes *Szentandrás* forma válik általánossá.¹⁴

Sajátos módja figyelhető meg a latinizálásnak e név kapcsán, ugyanis gyakran előfordul, hogy a magyarul írt *szent* előtag mellett az *András* névelem latinosan *Andreas* formában szerepel (lásd a 13. és 14. lábjegyzet vonatkozó adatait, illetve más Szentandrás települések példáihoz MEZŐ 2003: 34–43).¹⁵

Szentantal (Jaklovce/Jekelfalva)

A település patrocíniumi eredetű *Sanctus Antonius* névváltozata egyetlen oklevélben fordul elő,¹⁶ de már ugyanebből az évből adatható a birtokosának nevéből keletkezett *Jekel(falva)* névalak is, ami ezután kizárólagos használatúvá válik a forrásokban.¹⁷ A patrocíniumi névváltozat alkalmi használatát jelzi véleményem szerint az is, hogy a település már az 1332–1337 között keletkezett pápai

⁹ 1335: *Mendzenth* (DF 264162), 1337: *Mendsenth* (DL 2545), 1369: *Mendzend* (DF 272211).

¹⁰ 1348: *villa Omnium Sanctorum* (DL 83255), 1382: *Stephanus plebanus de Omnibus Sanctis* (DF 262664).

¹¹ De lásd még 1452/Más.: v. *Petendorff* (DL 14576). Ez az adat talán már összefüggésbe hozható a település *Betánia* névváltozatával, ugyanakkor az 1452-es irat nem maradt fenn eredetiben, s az újkori másolata kapcsán más nevek esetében felmerül annak a gyanúja, hogy az oklevél adatai a másolás idejének névhasználatát tükrözik, s a névforma megválasztásában német nyelvű hatást mutatnak (pl. *Cholinowicz*, *Lewtsch* ~ *Lewschaw*, vö. KENYHERCZ 2014a: 209), így nem zárható ki teljesen, hogy a *Bettendorf* sem a 15. század közepi névállapotokat tükrözi.

¹² +?1315/+?1315/1385/1430: *Lachk de Sancto Andrea* (DF 281726), 1317: *Egidius filius Pauli de Sancto Andrea* (DF 263090), 1362: *Urban filius Stephani de Sancto Andrea* (DL 60289).

¹³ 1360: *Zeekysentandreas* (DL 41423). Ez a névváltozat ezen kívül még egyszer fordul elő az adataim között: 1402/1435: *Zeekyenthandras* (DL 13511). A névkiegészülés értelmezéséhez bővebben lásd FEKETE NAGY 1934: 68.

¹⁴ 1395: *Zenthandreas* (DL 74845), 1407>1424: *Zenthandreas* (DL 31062), 1412/1412/1418: *Zenthandras* (DL 9872). Ezekén kívül talán ide kapcsolható még a vélhetően rontott s bizonytalan olvasatú *Zenthades* (1382/1383, DL 60405) adat is, ami FEJÉRNÉL 1383-as dátummal *Zenthandras* formában szerepel (F. 10/1: 123).

¹⁵ Hasonló oklevélíró megoldást láthatunk a Szentmargita 1. és a Szentpál nevek esetében is.

¹⁶ 1328: *villa Sancti Anthonii* (DL 83199).

¹⁷ 1329 [s: 1328]/1410: *villa Jekyl* (DF 281704), 1340: *Jekulfolua* (DL 83225), 1344: *villa Jekul* (DL 83239), 1376: *Jekelfolua* (DL 60364). A források alapján tudjuk, hogy a névadó birtokos már 1282-ben megkapja adományként IV. Lászlótól azt a földterületet, ahol később Jekelfalva kialakul, vö. 1282/1313: *nos consideratis fidelitatibus et servitiis comitis Jakul* (DF 262668, vö. RegArp.

tizedjegyzékben sem szentnévi eredetű néven szerepel, hanem a birtokos nevéből alakult névalakkal.¹⁸

Szentantal-völgy (Lechnica/Lehnic ÉK-i határában)

E völgyben épült a karthauzi rend 1319-ben alapított második szepesi monostora (vö. N. VIDA 2017, RÁBIK 2011, ma Červený Kláštor/Vöröskolostor). Neve kizárólag latinul fordul elő a középkori iratokban, ami talán abból adódhat, hogy a völgy mindig a rend vagy a monostor említésekor szerepel.¹⁹

A patrocíniumi eredetű völgnév keletkezése kapcsán figyelmet érdemel, hogy egy 1331-es oklevélben a monostor védőszentjeként Szűz Mária van megnevezve, majd 6 évvel később templomát Szűz Mária és Keresztelő Szent János kettős titulussal említik.²⁰ A korai adatok alapján úgy tűnik tehát, hogy a Szentantal-völgy elnevezés nem a monostor vagy a templom patrónusáról vonódott át a völgyre. További adalék a név keletkezésének a feltárásához, hogy a karthauzi rend már 1308-ban kapott adományként egy erdős területet, s ez a terület vélhetően azonos azzal, ahol később a monostort építeni kezdték, s a terület birtokbavétele, illetve bizonyos munkálatok már az 1319-es alapítás előtt megtörténtek (vö. N. VIDA 2017: 185, RÁBIK 2012: 75, 80–81). Így előfordulhatott, hogy a völgyet valójában templomcími előzmény nélkül nevezték el, mégpedig talán azal a céllal, hogy a monostornak legyen a megkülönböztető neve. Az e tekintetben másodlagos kérdés, hogy ez a névadás a monostor alapítása előtt, az 1308-as adományozást követő években megtörtént-e, vagy csak a monostor alapításakor.²¹

2/2–3: 295–296). Mivel az adománylevél leírása alapján az adományozott erdő puszta és lakatlan volt (vö. *quandam silvam nostram desertam et inhabitabilem*, i. h.), templom csak az 1282-es adományozás után épülhetett itt, ezért a névadás szentnévi és birtokosnévi motivációja jórészt egyidejűleg érvényesülhetett.

¹⁸ 1332–1337: *villa Getul ~ villa Gecul* (MVS. 1: 98, 105).

¹⁹ 1326: *pro fundatione claustris, que vallis Sancti Anthonii prope Doneyz nuncupatur ~ domus vallis Sancti Anthonii* (DL 31070). A terület nevének első általam ismert adata az idézett 1326-os oklevélből származik, amikor is a szöveg a monostor 1319-es alapítására utal vissza, ugyanakkor VLADIMÍR RÁBIK egy teljes szövegében nem ismert 1322-es oklevelet is bemutat, amire egy 1633-as regiszterben találunk utalást, de ebben már említik a Szentantal-völgyi monostort (2011: 103).

²⁰ 1331/Prot.: *monasterium Beate Marie de valle Sancti Antonii cartusiensis ordinis* (DF 291661), 1337/1342: *ordinis cartusiensis ecclesie Beate Marie et sancti Johannis Baptiste de valle Sancti Anthonii iuxta Donaicz* (DF 253821). A két szent tisztelete a karthauzi rendben kiemelt fontosságú, lásd pl. a rend fogadalmi szövegét: „Notandum quod omnes eremi nostrae ad honorem beatae semper Virginis Mariae et Beati Ioannis Baptistae primo dedicantur, quos maxime patronos in caelo habemus.” (Statuta Ordinis Cartusiensis Liber I Capitulum 10).

²¹ A monostor építése egyébként még 1344-re sem fejeződött be, ugyanis ekkor is csak mint *in maiori parte constructum haberetur sed nondum perfectum* (DL 3741) említik. Meglepő viszont, hogy 1381-ben a monostor perjelét *frater Johannes prior ordinis carthusiensis monasterii Sancti Antonii confessoris de iuxta fluvium Dunaiecz* (1381/1393/1494/1518, DF 266990) formában nevezik meg, azaz itt már nem a völgyről, hanem egyértelműen Szent Antal-monostorról van szó. Ez azonban lehet későbbi fejlemény is.

Annak alátámasztására, hogy a völgy elnevezésének háttérében egy efféle speciális névadási szándék állhatott, bizonyító adat sajnos nem áll rendelkezésünkre. Ugyanakkor figyelmet érdemlő körülmény, hogy más karthauzi monostorok esetében is megfigyelhető, hogy a monostornak helyet adó területet is elnevezik, a középkori magyar királyság területén például a segedelemvölgyi Szűz Mária monostor, a menedékszírti Keresztelő Szent János monostor és a szentmihályvölgyi Szent Mihály monostor létezett még (vö. DEDEK CRESCENS 1889: 251–254).²²

A monostor területére, de talán nem az egész völgyre vonatkoznak egy 1344-es határjárás *Monosturhel ~ Monusturhel* adatai is.²³

Szenterzsébet 1. (Kežmarok/Késmárk)

Kizárólag a település első említése történik patrocíniumi eredetű néven, s ugyanebben az oklevélben egyben patrocíniumát is említik.²⁴ A következő évtizedektől kezdődően az iratok többnyire a sajtpiacára utaló *Késmárk* néven utalnak rá,²⁵ s a 14. századtól kezdődően olykor előfordul ennek latinizált *Forum Caseorum* névváltozata is.²⁶

Szenterzsébet 2. (Markušovce/Márkusfalva környékén?)

A 14. században rövid időre feltűnik egy másik Szenterzsébet is a vármegyében, ami nyilvánvalóan nem azonosítható Késmárkkal. Ennek a birtoknak ebben a névváltozatában mindössze két (egy latin és egy magyar nyelvű) adata ismert előttem.²⁷

MEZŐ ANDRÁS az 1336-os adatot nem ismerte, de az 1338-ban említett birtokot Bierbrun (Výborná/Sörkút) környékére lokalizálta, s azonosnak tekintette egy 1439-es oklevélben említett Szenterzsébettel (2003: 81). Ezzel kapcsolatban azonban két probléma is felmerül. 1. Az 1439-es oklevélből egyértelműen kiderül,

²² Utóbbi alapítólevelében ezt olvashatjuk a névadással kapcsolatban (NÉMETH PÉTER fordításában): „egy bizonyos völgyben vagy helyen, a mi Leveldnek hívott oppidumunk mellett elsőbben elkészítve és helyezve alapítottunk Isten segítségével befejezván és ellátván Szent Mihály arkangyal, a Paradicsom Prépostja tiszteletére, aki a lelkek befogadására az Úrtól kapott hatalmat, ezért az ő szent gyülekezetük és konventjük számára, amely helyet nevezzük Szent Mihály völgyének az Úr nevében” (NÉMETH 1993–1994: 370–371; a teljes latin szöveghez lásd. F. 9/5: 239–244). Ebben az esetben a völgy és a monostor névadója megegyezik, de az alapítás és az elnevezés egy időben történt, míg a szepesi völgy és monostor elnevezése között eltelt néhány év.

²³ 1344: *locum Monosturhel ~ locum Monusturhel in quo iam claustrum lapideum per eundem Johannem et fratres suos in honore Beate Virginis et Sancti Johannis baptiste in maiori parte constructum haberetur sed nondum perfectum* (DL 3741).

²⁴ 1251/1281: *in Schypis villam saxonum apud ecclesiam Sancte Elisabeth ~ in eadem villa Sancte Elisabeth* (DL 346).

²⁵ 1269/1270/1399/1399: *Kasmark* (DF 281701). A név eredetének magyarázatához lásd FNSz. *Késmárk*.

²⁶ 1301: *in Foro Caseorum* (DF 281692).

²⁷ 1336>1336: *Johannes dictus Kasan de Sancta Elisabetha* (DL 68828), 1338: p. *Zenthesebeth* (DL 3133). A két adat azonosítását biztossá teszi, hogy Szenterzsébetet az 1338-as oklevélben ugyanazon birtokosnak (*Johannes dictus Kassin*) a birtokai között sorolják fel.

hogy a benne említett Szentersébet nem lehet Bierbrun, mert Kropmarch (Krem-pachy/Bélakorompa) környékére lokalizálható, s talán Tribssel (Trybsz/Újtere-bes) azonosítható (vö. FEKETE NAGY 1934: 243, ŠTEVÍK 2007: 16–17).²⁸ 2. Az sem magától értetődő továbbá, hogy az 1338-ban említett Szentersébet egyáltalán Bierbrun környékén feküdt, ugyanis a név kapcsán említett Kassan János és utódai birtoklása a megyének más területeire tehető. Az említett birtokos a Máriássy család őseinek, Márknak volt a fia (vö. NAGY 1860: 307), s a 14. századi oklevelek alapján — a család jelentőségének köszönhetően — folyamatosan és jól nyomon követhető, hogy neki és utódainak a család batizfalvi és márkusfalvi uradalmában voltak birtokai.²⁹

Az viszont a jelenleg rendelkezésemre álló források alapján nem deríthető ki, hogy pontosabban hol lehetett vagy pedig a család melyik birtokával azonosítható a mindössze 1336-ból és 1338-ból adatolható Szentersébet. Két körülményt talán mégis érdemes figyelembe venni e bizonytalanság kapcsán. 1. Kassan János 1336-ban — tehát ugyanabban az évben, amikor a már említett iratban (DL 68828) *Szentersébet* nevű birtokáról nevezik meg — egy másik ügyben arról tesz panaszt Miklós szepesi vicecomesnek, hogy a *Nova Villa*-i, *Odolino*-i, *Villa Danus*-i és *Boldomar*-i népek az ő birtokait jogtalanul használják (DL 71637, AOklt. 20: 274, 283–284). Az említett négy település egyébként éppen az 1328-ban a testvéreivel közös birtokaként említett Leszkoványt (Lieskovany) határolja nyugati, északi és keleti irányokból.³⁰ Ebből persze még elviekben sem következik automatikusan, hogy Leszkovány azonos lenne Szentersébettel, hiszen a családnak ekkor már számos birtoka volt a vármegyében. Ez az azonosítás a rendelkezésre álló oklevelek alapján tehát nem igazolható. 2. Két évtizeddel később, az 1350-es évektől több irat arról tanúskodik, hogy Kassan János leszármazottait a család közvetlenül Leszkovány mellett elterülő *Toplica* nevű birtokáról (Teplička/Her-nádtapolca) nevezik meg.³¹ Ezek alapján esetleg felmerülhet az is, hogy Toplica

²⁸ Ahogy az 1439-es oklevél fogalmaz: *Zenthelsebeth in districtu Donauicz* (DL 63817).

²⁹ Ezeket az adatokat most nem közlöm, ugyanakkor a fennmaradt oklevelek segítségével jól összeállítható Kassan János és fiainak birtoklása a 14. század első felében: pl. 1312 (DL 74783, AOklt. 3: 185), 1315 (DL 74786, AOklt. 4: 24–25), 1324 (DL 74789, AOklt. 8: 54), 1326 (DL 75014, AOklt. 10: 150), 1328 (DL 25787, AOklt. 12: 39–40, 88), 1336 (DL 68828, AOklt. 20: 197, 223–224; DL 71637, AOklt. 20: 274, 283–284), 1338 (DL 3133, AOklt. 22: 26), 1342 (DL 74801, AOklt. 26: 191–192), 1345 (74805, AOklt. 29: 62–63; DL 74807, AOklt. 29: 158; DL 74813, AOklt. 29: 159–160), 1348 (DL 74812, AOklt. 32: 401), 1352 (DL 74816, AOklt. 298, 328–329), 1355 (DL 74823), összefoglalóan pedig lásd FEKETE NAGY 1934: 103–108, 202–205.

³⁰ Az említett települések azonosítása a következő: *Nova Villa* = Spišská Nová Ves/Igló, *Odolino* = Odorín/Szepesedelőny, *Villa Danus* = Danišovce/Dénesfalva, *Boldomar* = Harichovce/Pálmafalva (DL 71637). Az említett 1328-as irat DL 25787 szám alatt található, de a család itteni birtokának határait már egy 1295-ös oklevél tartalmazza (DL 74851, IVÁNYI 1917: 19).

³¹ 1354: *Stanzlaus filius Johannis de Toplocha* (DF 272391), *Marcus et Stanizlaus filii Johannis dicti Kassan de Toplichia* (DL 74823), 1414: *Johannes filius Petri dicti Kassan de Thoplocha* (DL 74866).

— mint a család korabeli lakóhelye vagy fő birtoka — lenne azonos Szenterszébettel, ugyanakkor természetesen önmagukban ezek az adatok sem bizonyítják a két név denotációjának az azonosságát.

A fenti két azonosítási kísérlet tehát leginkább csak találgatás, hiszen a család kezén lévő egyéb birtokok közül alkalmilag másik is viselhette a *Szenterszébet* nevet, s az is előfordulhat, hogy egyik ismert birtokkal sem azonosítható. Nem maradt fent ugyanis határjárása, határpontként sem említik ezen a néven más birtokok határjárásában, s a család egyik birtoka kapcsán sem merül fel patrocíniumként a középkorban Szent Erzsébet neve. A bizonytalanságot tovább fokozza, hogy Kassan János az iratokban általában pusztán személynevével szerepelt, s az 1330-as évek két *Szenterszébet* helynevet tartalmazó említésén túl a 14. század közepén már csak az utódai kapcsán merül fel Toplica birtok neve.³² Viszont abból adódóan, hogy sem Kassan János, sem utódai nem birtokolnak a 14. században a batizfalvi és márkusfalvi uradalmak területén kívül, azt gondolom, annyi viszont óvatosan megfogalmazható, hogy a tárgyalt 14. századi Szenterszébet valószínűsíthetően sem a dunajeci körzetbe, sem pedig Bierbrun környékére nem tehető, hanem az 1330-as évek ügye alapján talán Márkusfalva környékén lévő, ekkoriban létrejövő birtokok mellett kereshető, vagy pedig azok egyikével azonosítható.

Szentgyörgy 1. (Spišská Sobota/Szepesszombat)

Első alkalommal vásárára utaló nevének latin változatával tűnik fel egy 1256-os oklevélben *Forum Sabbati* formában,³³ ezt követően azonban a vizsgált időszakban a forrásokban kizárólag patrocíniumi eredetű néven találkozunk vele. Latinul leggyakrabban *mons Sancti Georgii* formában jelenik meg,³⁴ de sokszor csupán a *Sanctus Georgius* szerepel különböző szerkezetekben.³⁵ A kétféle latin alakot érdemes külön értékelni, ugyanis a *mons Sancti Georgii* nem egy népnyelvi hegynév latinizált formája, s nem is a templom vagy a település nevével alkotott alkalmi birtokos szerkezet, hanem kifejezetten a patrocíniumi névhasználatra jellemző alak, amely arról a magaslatról nevezi meg metonimikusan az egész települést, amelyen annak temploma épült. A *Sanctus Georgius* használatának hátterében viszont közvetlenül a templomcím metonimikus hatása áll.³⁶ A település neve magyarul majd csak a 14. század közepétől adatolható *Szentgyörgy*

³² Ehhez lásd a 29-es lábjegyzetben hivatkozott forrásokat.

³³ 1256/1314: *veniendo de Foro Sabati* (DF 280293). A név eredetének magyarázatához lásd FNEsz. *Szepesszombat*.

³⁴ 1264: *Helbrandus ... de monte Sancti Georgii* (DL 40058).

³⁵ 1278 [5: 1268]/1427: *[plebanus] de Sancti Georgii* (DF 272706, a dátum javításához lásd LABANC 2013: 25–26, BUJÁK 2022: 144), 1276/1329: *villa Sancti Georgii* (DF 280299).

³⁶ A *mons* latin lexémával álló szentnévi szerkezetek részletesebb magyarázatához lásd RESZEGI 2011: 48–49.

formában,³⁷ de a latin nyelvű említések ezzel párhuzamosan továbbra is fennmaradnak.³⁸

Szentgyörgy 2. (Jurské/Szpešszentgyörgy)

A település neve első alkalommal egy 1290-re datált nyilvánvalóan hamis oklevélben latinul, *Beatus Georgius* formában fordul elő.³⁹ Ezt követően azonban már csak magyarul, *Szentgyörgy*-ként adatható.⁴⁰

Szentgyörgy 3. (egykori falu Brutovce/Szpešszentlőrinc DK-i határában)

A birtok első adata 1319-ből származik,⁴¹ s neve a vizsgált időszakban is többnyire magyarul fordul elő,⁴² ám egy alkalommal feltűnik latinul is.⁴³ Ez utóbbi adat ráadásul talán inkább a templomra vonatkozik, mintsem a birtokra. Az oklevélben rögzített határjárásban megjelenő patrocíniumi eredetű névvel rendelkező szomszédos helyek nevei (Szentmargita és Szentlőrinc) ugyanis magyarul jelennek meg.⁴⁴ Persze lehetséges, hogy ennek ellenére mégis helynévi használat áll az oklevél *Sanctus Georgius* latin alakja mögött, s az oklevélíró kétféle megoldása csak mai szemmel tűnik következetlenségnek.⁴⁵

Egykori fekvését egy 1524-es oklevél alapján a mai *Orlovec* nevű pusztá területére rekonstruálhatjuk (vö. FEKETE NAGY 1934: 157, ZBGIS.).⁴⁶

³⁷ 1342/1342: *Scentgurg ~ Scenthgurg* (DL 74803).

³⁸ 1342: *Nicolaus et Johannes filii Gerlah de Sancto Georgio* (DL 74803), 1375: *Georgius de monte Sancti Georgii* (DF 280301).

³⁹ +?[1290]/+1290: *prope villam Beati Georgii* (DL 94399, a hamis voltához lásd RegArp. 2/4: 18–19, AOKt. 6: 272). Ezt az adatot MEZŐ tévesen az általam Szentgyörgy 3. szócikkben tárgyalt birtokra vonatkoztatja (1996: 82, illetve 2003: 109), pedig ide tartozik. E Szentgyörgy első adataként viszont egy 1273-as oklevél adatát közli, ami viszont nem erre a Szentgyörgyre, hanem a határjárás végigkövetése alapján egyértelműen a Szentgyörgy 1. szócikkben található Szepesszombatra vonatkozik (MEZŐ 1996: 82). A MEZŐ által is hivatkozott adatok pontos formája kontextussal együtt: 1273/1298: *ab inde tendit versus montes Turthul et cadit ad magnam viam qua itur de Sancto Georgio ~ versus magnam viam qua itur de Sancto Georgio ad Sanctum Ladislaum* (DL 40246). Ez a két adat — noha utalhatnak a templomra is — a határjárás léptéke miatt talán nem a templomra, hanem a településre vonatkozik, hiszen az oklevél két távolabb lévő hely kapcsán a Szentgyörgyről kiinduló utat adja meg határvonalként.

⁴⁰ 1329>1329: p. *Sentgurg* (DL 63657), 1358: *Tylo filius Tylmanni de Zengyurgh* (DF 263121).

⁴¹ 1319/1360: p. *Sentgeurg ~ Senthgeurg* (DF 271034). Ezt az adatot MEZŐ — két különböző forrásra hivatkozva, két különböző írásformában — a sárosi Jesztreb (Šarišské Jastrabie) és e Szentgyörgy szócikkben tárgyalt szepesi birtok adataként is közli (1996: 81–82, illetve 2003: 109). Az adat sárosi településsel való azonosításában azonban már az általa felhasznált forrása téved, a szepesi adat közlésekor az azonosítás ugyan rendben van, viszont MEZŐ félreérti FEKETE NAGY hivatkozását, s nem az 1319-re vonatkozó adatot közli.

⁴² 1322: v. *Zentgyurg* (DF 272353), 1349: p. *Zenthgyurgh* (DL 83256), 1366: p. *Zengyurg* (DL 60308).

⁴³ 1374: *antiqua via per quam itur ad silvam versus Sanctum Georgium* (DL 74834).

⁴⁴ 1374: *Zenthmargita, Zenthleuryrch* (DL 74835).

⁴⁵ A 39-es lábjegyzetben idézett 1273-as hasonló adatokat — annak az oklevélnek a kontextusában — magam is településnévnek tekintem.

⁴⁶ 1524: pr. *Sancti Georgii alias Orloocz* (DF 272428).

Szenjost (Markušovce/Márkusfalva környékén?)

A birtok egyetlen alkalommal fordul elő (legalábbis *Szentjost* néven) a forrásokban, ám némi támpontot adhat, hogy ugyanabban az oklevélben szerepel, mint amiben Kassan János korábban már tárgyalt *Szenterzsébet* nevű birtokát is felsorolják (lásd *Szenterzsébet* 2.).⁴⁷

MEZŐ ANDRÁS szerint a hely Lehnice (Lechnica) azonos, s erre vélhetően abból következtetett, hogy a 15. században Újlehnice kapcsán említenek egy Szent Jodok tiszteletére emelt templomot. Meglehetősen bizonytalanra teszi azonban ezt az azonosítást az a körülmény, hogy a MEZŐ által hivatkozott 1419-es oklevél éppen Újlehnice Szent Jodok-templomának a szenteléséről ad hírt, ami — noha MEZŐ szerint újraszentelés lehet — jórészt kizárja, hogy az 1338-ban már birtoknévként szerepeljen (MEZŐ 2003: 161, DL 10870, Zs. 7: 225). Emellett birtoklástörténeti szempontból sem túlságosan valószínű mindez. Ahogyan azt *Szenterzsébet* kapcsán leírtam, 1338-ban a Szentjostot is birtokló Kassan János birtokai nem ezeken a részekon, hanem Batizfalva és Márkusfalva környékén voltak. Az ott leírtak jórészt Szentjostra is igazak lehetnek (lásd *Szenterzsébet* 2.). Ennek az oklevélnek a szövege szerint — amennyiben a birtokok nevének felsorolása valamiféle rend szerint történt —, akkor az első négy birtok (így Szentjost is) talán Márkusfalva környékére lokalizálható, míg az utolsó kettő a Poprad feletti részre.⁴⁸

Annyit érdemes azonban még a kérdéshez hozzáfűzni, hogy a névadó Szent Jodok főként a németajkú népek körében volt tisztelt, s a *Jodok* keresztnévet is főként német lakosságú helyekről lehet adatolni (MEZŐ 1996: 108–109). A 15–16. században a Szepességben is ismert volt ez a keresztnév, vö. pl. 1429-ben az iglói plébános (DF 280807, ILLÉSSY 1899: 24–25) és a stólai bencés apátság perjele (DL 74896, IVÁNYI 1917: 57), 1481-ben egy iglói esküdt (ILLÉSSY 1899: 32), 1502-ben a menedékszírti monostor perjele (DF 263170, vö. VIDA 2017: 77) viselte ezt a nevet. Ha számba vesszük Kassan János Márkusfalva környéki birtokait, akkor közülük Kaldbach és Wagendrüssell birtokoknak volt német eredetű neve, s volt feltehetően (részben legalábbis) németajkú lakossága. Ám Kaldbach neve szerepel az 1338-as oklevélben a birtokai között, Wagendrüssellre vonatkozóan pedig — noha HAJNÓCZY szerint 1340 körül már volt temploma (1903: 80) — nincs olyan adatunk, amelyből kiderülne templomának titulusa.⁴⁹

⁴⁷ 1338: p. *Zentyosth* (DL 3133). Sajnos az 1338-as oklevélben hivatkozott egyéb okleveleket, illetve a per előzményeit és későbbi szakaszát nem ismerjük, ugyanis ezek egyike sem maradt fenn. Az viszont mindenképpen figyelmet érdemel, hogy a Pál országbíró hivatalában kiállított oklevélben felsorolt hat birtok neve közül némelyik eltorzult formában lett leírva. Gerlachfalva (Gerlachov) például *Glançfolwa*-ként szerepel, s a *Koldbah* és *Zenthelsebeth* között sorolt *Nosolobabny* jelenlegi ismereteim alapján értelmezhetetlen.

⁴⁸ 1338: *super facto possessionum Zentyosth, Koldbah, Nosolobabny, Zenthelsebeth, Bathyzfolwa, Glançfolwa vocatorum* (DL 3133).

⁴⁹ Érdekes adalék, hogy az említett *Jodok* nevű menedékszírti perjel éppen Wagendrüssellről származott (VIDA 2017: 77).

Szentkorin (Kurimany/Kiskerény)

1313-ban *Sanctus Quirinus* formában említik elsőként, s a vizsgált időszakból más biztos adata nem is maradt fenn.⁵⁰ Később is latinul szerepel, s csak 1458-ban jelenik meg a magyar névváltozata az oklevelekben.⁵¹

FEKETE NAGY ANTAL úgy véli, hogy a település már 1268-ban létezhetett. Viszont az az oklevél, ami erről tanúskodna, nem maradt fent eredetiben, hanem csak egy 1427-es átiratban (DF 272706). Itt Szentkorin helyén a felsorolásban — FEKETE NAGY érvelése szerint tévesen — Wilksdorf (Vlkovce/Kiskuncfalva) adata szerepel, azaz véleménye szerint az 1427-es átirás során rontás történt. Ezt többek között egy WAGNER által közölt, 1298-ra datált névsorral támasztja alá,⁵² ahol a felsorolásban az adott helyen valóban nem Wilksdorf, hanem Szentkorin adata szerepel (FEKETE NAGY 1934: 186–187).⁵³

Szentlászló (Spišský Štvrtok/Csütörtökhely)

A település patrocíniumi eredetű neve kezdetben latinul fordul elő az iratokban,⁵⁴ de a 14. század közepétől már a magyar nyelvű említések is megszorodnak.⁵⁵ A 13. század végétől kezdődően hasonló gyakorisággal előfordul a vásártartásra utaló névváltozata is, viszont a 15. század végéig kizárólag a latin *Quintum Forum*, ritkábban pedig *Forum Quintum* formában.⁵⁶

⁵⁰ 1313: *Tydricus filius comitis Fidrici pie memorie de Sancto Quirino* (DL 1824).

⁵¹ 1458: v. *Sentkoryn* (DL 71667).

⁵² 1298: [*plebanos*] *de S. Quirino* (W. 1: 266). Ezt az 1298-as adatot — FEJÉR nyomán (6/2: 167) — MEZŐ is felveszi az adattárába mint a település első adatát (2003: 202).

⁵³ FEKETE NAGY érvelését ezen a helyen nincs mód alaposabban megvizsgálni, ugyanakkor az általa feltételezett rontás az 1427-es átiratban nehezen képzelhető el olvasási vagy átirási hibaként, hiszen az ott szereplő *Vilgustorph* és a *Sanctus Quirinus* az írásképek alapján nem keverhetők össze. Azaz ha igaza van FEKETE NAGY-nak, akkor inkább szándékos változtatás állhat az átirást készítő írók eljárásának a hátterében. Vagy pedig elviekben az is felvethető, hogy 1268-ban nem *Szentkorin* volt a település neve, hanem valami olyasmi, ami összetéveszthető Wilksdorf nevével. A rendelkezésre álló információk alapján véleményem szerint egyik feltételezés sem igazolható minden kétséget kizáróan. Ehhez a kérdéshez lásd még HRADSKÝ JÓZSEF magyarázatát is (1888: 113–114).

⁵⁴ 1263/1787 Más.: *villa Sancti Ladislai* (DL 71611), 1265: *Rembertus de Sancto Ladizlao* (DF 272731), 1273/1298: *versus magnam viam qua itur de Sancto Georgio ad Sanctum Ladislaum* (DL 40246), 1278: *ad metam teonicorum de villa Sancti Ladizlai* (DL 71613). A korai adatai közül kérdéses az idézett 1265-ös említés helynévi voltának a megítélése, ugyanis az említett Rembertus a csütörtökhelyi Szent László-templom plébánosa volt, ugyanakkor más plébánosokat az oklevél a településük nevével azonosít: *Alpernus ... plebanus de Suburbio; Hermannus plebanus de Leucha; Arnoldus de Worbeu* (DF 272731). Az 1273-as adathoz lásd a 39-es lábjegyzet megjegyzéseit.

⁵⁵ 1343: civ. *Zenthlazlov ~ Zenthlazlow* (DF 254244), 1350–1370 k.: civ. *Zentlachlo* (DF 265492), 1354: p. *Zenthlazlo* (DF 272391).

⁵⁶ 1292: *apud Paulum et socios suos de Quintoforo* (DL 71618), 1310: *Marcus iudex de Foroquinto* (DL 71621), 1316: *plebanus Sancti Ladizlaii de Quintoforo* (DF 272695), 1362: *datum in Quintoforo* (DL 60289), illetve 1479: opp. *Chetherthekheí* (DL 18282). A név etimológiájához lásd FNEsz. *Csütörtökhely*.

Szentlélek (Žehra/Zsigra?)

Zsigra feltételezett patrocíniumi eredetű nevének egyetlen, elsőként HRADSKY-nál felbukkanó (1887: 20), majd tőle CSÁNKI által is átvett 1337-es *villa de Sancto Spiritu* (Cs. 1: 269) adatát MEZŐ ANDRÁS jogos kétellyel kezeli (1996: 143). Noha az, hogy egy településnek csupán alkalmilag fordul elő patrocíniumi névváltozata, önmagában természetesen nem jelenti azt, hogy az adat azonosítása feltétlenül hibás (lásd pl. Szenterzsébet 1., Szentantal vagy Szentszaniszló esetét a szepesi példák közül). Kételyre ad okot viszont az adattal kapcsolatban az, hogy 1337-re datálva efféle adattal nem találkozunk (pl. az AOKt. 21, illetve a saját gyűjtésem sem tartalmaz ilyen oklevelet), s az 1332–1337-es pápai tizedjegyzékben sincs Zsigrával azonosítható *Sanctus Spiritus* adat (vö. MVS. 1). Egy 1245-ös oklevél alapján kétségtelen ugyan, hogy Zsigra templomának a Szentlélek volt a patrónusa,⁵⁷ viszont HRADSKY 1337-re vonatkozó adatának a hivatkozása sajnos nem visszakereshető, így sem a datálás helyességét, sem az adat azonosítását, sem pedig a szövegekörnyezetet nem tudtam ellenőrizni.

Szentlőrinc (Brutovec/Szepesszentlőrinc)

Első alkalommal 1319-ben birtokok felsorolásában szerepel a *Brutóc* névpárjaként *Szentlőrinc* formában, illetve egy későbbi szöveghelyen határpontként már önmagában, *Szentlőrinc*-ként említik.⁵⁸ Szlovák eredetű *Brutóc* névváltozata a vizsgált időszakban nem fordul többet elő, a birtokot mindig patrocíniumi néven említik, s mindig magyarul.⁵⁹

Szentmagdolna (?)

Egyetlen, jelenlegi ismereteim alapján pontosabban nem azonosítható adat utal pusztán arra, hogy Ragyóc (Ordzovany) környékén lehetett egy Szent Magdolna tiszteletére épült templom, ami esetleg településnévvé is válhatott. Ráadásul számos probléma felmerül az adat értékelése kapcsán. A név egy 1374-es határjárás határpontjaként *versus Sanctam Magdalenam* formában tűnik fel (DL 74834), s a határjárás léptéke alapján úgy sejthető, hogy egy Ragyolchoz közeli helyre vonatkozhatott. Viszont a szövegekörnyezet alapján nem dönthető el egyértelműen, hogy az adat templomra vagy településre utalt-e. Nagyobb probléma, hogy ezen a környéken egyébként nem ismerünk Szent Magdolanának szentelt

⁵⁷ 1245/1409: *in hereditate sua Sygra vocata ecclesiam construere ad honorem omnipotentis Dei sub speciali patrocínio Sancti Spiritus permitteremus* (DF 263025, vö. CDES. 2: 129).

⁵⁸ 1319/1360: *Brotouech alio nomine Senthlorinch ~ Sentlourinch* (DF 271034).

⁵⁹ 1322: v. *Zentleurench* (DF 272353), 1347: p. *Senthleurench* (DL 83249). FEKETE NAGY az 1360-as átirás betoldásának tartja a *Brutouech* adatot (1934: 156), ugyanakkor a modern oklevélkiadások nem jelzik, hogy az oklevél gyanús vagy hamis lenne (AOKt. 5: 159–160, 44: 495, RegSlov. 2: 205). Mindenesetre 1319-re vonatkozóan a *Brutouech* adat valóban szokatlan hangszerkezetet tükröz, de még az 1360-as átirás idején is ritkaságnak számít, ugyanis ekkoriban a szlovák *-ovec ~ -ovce* képzővel létrejött helynevek szinte kizárólag *-óc* végződésű, adaptált formájukban jelennek meg az oklevelekben (KENYHERCZ 2014a: 206–208).

templomot. További kérdéseket vet fel az is, hogy MEZŐ ANDRÁS két könyve alapján a középkori Magyarországon az ekkor egyetlen számításba jöhető szent Mária Magdolna volt, akinek templomot szenteltek, de a neve a régiségben sohasem pusztán *Magdolna* formában szerepelt templomcímekben és így a helynevekben, hanem *Mária Magdolna*, elvéve pedig *Mária* formában (1996: 150–151, 2003: 247–251).⁶⁰ Ezek fényében talán érdemes megfontolni, hogy a fenti adat mögött a közelben lévő, egyébként az említett határjárásban többször is említett Szentmargita birtok nevének elrontott alakja kereshető. Igaz, ez az azonosítás a határjárás szövege alapján egyértelműen nem bizonyítható.⁶¹

Szentmargita 1. (egykori település Ordzovany/Ragyolc ÉNy-i határában)

Latin megnevezéssel már a 13. század második felében feltűnik a forrásokban,⁶² de később a latin alakokat fokozatosan felváltja magyar nyelvű *Szentmargita* formája.⁶³ Egy alkalommal *Szentmargareta* alakban is előfordul, ahol a magyar *szent* szó a keresztnév latinos *Margareta* formájával szerepel együtt.⁶⁴

Némi fejtörést okoz, hogy e helyhez köthetően már 1249-ben egy határjárásban előfordul a *versus montem Beate Margarete* kifejezés egy hegy megnevezéseként (DF 264115), illetve 1321-ben ugyanez a hegynev magyar nyelvű formájában *penes montem Scenthmargytahege* formában adatható (DL 39644). Ez a két adat véleményem szerint nem esik azonos kategóriába a Szentgyörgy 1. vagy a Szentmárton kapcsán említett *mons* előtagú szentnévi szerkezetekkel, hanem — különösen az 1321-es magyar nyelvű említés alapján — valós használatú hegynev lehetett. Az, hogy a hegynev előzményének számító birtok neve csak 11 évvel későbből adatható, az okleveles adatok esetlegességével magyarázható. Egy szentnévi előzményre visszavezethető hegynev, ami elsődleges lenne a birtok nevéhez képest, nehezebben elképzelhető.⁶⁵

⁶⁰ De lásd mégis a pápai tizedjegyzék egy veszprémi egyházmegyéhez kapcsolódó adatát: 1332–1337: *Gyliamus de Sancta Magdalena* (MVH. 1/1: 391).

⁶¹ Gyenge érv emellett mégis, hogy a *Margita* név *r* betűjét gyakran rövidítették a korszakból származó forrásokban a szó megfelelő része felé rajzolt hullámvonallal — miként a tárgyalt oklevélben is —, s így a *Margita* és *Magdolna* első három betűjének egybeesése esetleg eredményezhetett oklevélírói hibát a fogalmazvány olvasása során. Ez persze pusztán találgatás a részéről.

⁶² 1260>1278: *cum terra Sancte Margarethe* (DL 83135), 1264/1305: *ad viam qua venit de Sancta Margareta ~ per viam qua itur versus Sanctam Margaretam* (DL 71600), 1270: *terra Sancte Margarete* (DF 272278), 1270/1529: *ad aliam viam que venit de Sancta Margaretha ~ ad villam Sancte Margarethe* (DF 272352).

⁶³ 1300: *villa Senthmargita vocata in qua ecclesia lapidea in honore Sancte Margarethe* (DL 83150), 1321/1321: p. *Scenthmargyta* (DL 39644), 1350: p. *Scenthmargita* (DL 60261), 1376: p. *Zenthmargytha* (DF 272357).

⁶⁴ 1342: *Scenthmargaretha* (DF 272267). Hasonló latinizáláshoz lásd a Szentandrás és a Szentpál nevek esetét.

⁶⁵ Az mindenesetre egy 1314-es oklevél határjárásából kiderül, hogy a templom a hegyen volt: *sub quodam monte super quem est ecclesia Sancte Margarete* (DL 63635). Megjegyzendő, hogy ez a határjárás nem nevezi meg a hegyet, hanem azt a rajta álló templomról azonosítja.

A 17. századból még vannak adatok a szlovák *Margecsán* névvaltozatára, de aztán eltűnik a forrásokból.⁶⁶ Viszont számos középkori határjárásban szerepel, így jól lokalizálható, s a mai térképeken megtalálható *Margecianka* víznév és határnév is megmutatja egykori helyét (vö. ZBGIS.).

Szentmargita 2. (egykori felu Vel'ká Lesná/Kristályfalu DK-i határában)

A 14. század első felében tűnik fel *Szentmargita* néven,⁶⁷ s később is — noha a vizsgált időszakban ritkán adatható — mindig magyarul fordul elő. A középkor után elpusztul, s 1568-ban már mint prédiomot említik (ŠTEVÍK 2011: 130). Nevét *Margoričany* formában határnév őrzi a Lesniansky potok bal partján (vö. ZBGIS.).

Szentmargita 3. (Margecany/Margitfalva)⁶⁸

Előbb latinul *Sancta Margareta* formában,⁶⁹ később viszont jellemzően már magyarul, *Szentmargita*-ként jelenik meg a település neve az oklevelekben.⁷⁰ A 14. század második felében *Szentmargitaasszonyfalva* formában is említik.⁷¹

Szentmárton (Spišská Kapitula/Szepeshely)

A szepesi káptalan központjaként működő Szent Márton-székesegyházra vonatkozóan a 13. század közepétől vannak adataink, s a forrásokban főként *ecclesia*

⁶⁶ 17. sz. közepe/Más.: *Margiczan*, 1672/Más.: *Margicsan* (KENYHERCZ 2015: 207).

⁶⁷ 1323/1323: p. *Scenmargita* (DL 63648), 1329: p. *Sentmargita* (DL 63657), 1330/1449: p. *Scenthmargytha* (DL 63846), 1338: p., v. *Scenthmagytha* (!) (DL 63663). MEZŐ ANDRÁS e település kapcsán közöl egy 1235–70>1338-as *Szt. Margitha* adatot is (2003: 244), ami valójában az általam is idézett 1338-as DL 63663-as számú oklevél adata. A RegArp. 1/3: 514 megfogalmazása, amire MEZŐ itt hivatkozik, egyébként tényleg félreérthető, s a RegArp. által közölt modern írásmódú adat FEJÉR közléséből származik (F. 8/4: 352). Mindenesetre az 1338-as oklevél szövege alapján ez az adat egyértelműen 1338-ra vonatkozik, noha az ügyben valóban utalnak IV. Béla egy 1260-as oklevelére, amely annak az erdőnek az adományozásáról ad hírt, amely területén később többek között Szentmargita birtok is kialakul (RegArp. 1/3: 381, AOklt. 22: 31–32).

⁶⁸ NÓGRÁDY ÁRPÁD történeti földrajzában ezt a birtokot birtoklástörténeti okokból 1355-től néhány adatával Sáros megyéhez is felveszi (2022: 545). Mivel azonban területi elhelyezkedése miatt a történeti szakirodalomban általában Szepes vármegyéhez szokták sorolni (lásd pl. Cs. 1: 263, FEKETE NAGY 1934: 134, JÁCHIM 2014: 101–103), illetve 1328-as első felbukkanásakor gölnici polgárok határain belül kialakult településként említik (vö. *inter metas civium de Gylnich*, DL 83199, AOklt. 12: 156–157), így én a teljes vizsgált időszakra vonatkozóan a szepesi nevek között tárgyalom.

⁶⁹ 1328: *villa Sancte Margarethe* (DL 83199), 1355: *villa Sancte Margarethe* (DL 64672), 1368/1435/18. sz. Más.: *villa Sancte Margarethe* (DL 71468). MEZŐ ennek a településnek a korai adatait összekeveri a Ragyolc (Ordzovany) melletti Szentmargita adataival. Így az általa ehhez a Szentmargitához közölt 1284-es *cum terra Sance Margarete* (ami azonos az általam 1260>1278-as dátummal közölt adattal), az 1300-as *Senthmargita* (amely tévesztés már CSÁNKINÁL is megvan, vö. Cs. 1: 263), valamint az 1314-es *sub quodam monte super quam est ecclesia Sancte Margarete* adat valójában mind az általam Szentmargita 1. szócikkben tárgyalt településre vonatkoznak (vö. MEZŐ 2003: 241).

⁷⁰ 1352: *iobagiones ... de Zenthmargita* (DL 83266), 1364: *iobagiones ... de Zentmargita* (DL 60305), 1377: v. *Zenthmargitha* (DL 60367), 1381: p. *Zenthmargita* (DL 60395).

⁷¹ 1353: p. *Zenthmargytaazzunfalua* (DF 262679), 1386/1386: *Zenthmargitaazzonfalua* (DL 83413, DL 83413).

Beati Martini vagy *ecclesia Sancti Martini* szerkezetekben fordul elő.⁷² Gyakori említési formája még az oklevelek datálásának a helyszínét megjelölő *apud Sanctum Martinum*, illetve *apud ecclesiam Sancti Martini*, majd a 14. század közepétől a *mons Sancti Martini* szerkezet.⁷³

Az, hogy e patrocíniumnak kialakult-e településnévi használata is a középkorban, nehezen megállapítható. Ennek legfőbb oka az, hogy az oklevelekben eleve nem adódott olyan kontextus, hogy a Váralja (Spišské Podhradie/Szepesváralja) területén kiépült sajátos káptalani központra lakott helyként vagy birtokként kellett volna utalni. A templom jelentőségéből és sajátos szerepéből adódóan az oklevelek e patrónus nevével ugyanis szinte mindig a káptalanra, illetve a templomára utaltak, ahol a középkorban az oklevél-kiállítási tevékenység zajlott. A vizsgált időszakból csupán néhány adat említhető példaként arra, hogy a *Szent Márton* név a templom megjelölésén túl egyfajta településnévi használatba is átment. S noha ezeket az adatokat alkalmi jellegük ellenére mindenképpen érdemes figyelembe venni e patrocínium tárgyalása kapcsán, annak megítélése, hogy valóban településre utalnak-e, többnyire nem egyértelmű.⁷⁴ Népszerű formában egyetlen középkori forrásban sem találtam említését (vö. MEZŐ 1996: 159).

Szentmihály 1. (Markušovce/Márkusfalva)

Elsődleges elnevezése birtokosának nevéhez kapcsolódik, s a későbbiekben is egyértelműen ez a névváltozat marad a domináns.⁷⁵ Patrocíniumi eredetű nevének a 12. század végére datált első előfordulása *Szentmihályúr* formában nyilvánvalóan hamis,⁷⁶ és fenntartásokkal kezelhető — ráadásul nem csupán helyesírási szempontból, hanem talán a névalak tekintetében is — egy 1328-ra vonatkozó hasonló említése is, ami csak egy 1725-ös átírás 18. századi másolataiban maradt

⁷² 1245/1275/1409: *ecclesia Beati Martini de Scepus* (DF 263025), 1248: *ecclesia Sancti Martini de Scypus* (DF 264114). Ugyan már egy 1209-es oklevél is említi *Adulphus* szepesi prépostot, de még a templom és a káptalan említése nélkül, ugyanakkor ez az adat már közvetetten utal a templom létezésére is (DL 68752, RegArp. 1/1: 78–79, OLEJNÍK–LABANC–GLEJTEK 2021: 7).

⁷³ 1245/1275/1409: *datum apud Sanctum Martinum* (DF 263025), 1265: *datum in Scypus apud ecclesiam Sancti Martini* (DF 272731), 1360: *datum in monte Sancti Martini* (DL 41421). A *mons* előtagú szerkezet értelmezéséhez lásd a Szentgyörgy 1. szócikkben írottakat. Azt gondolom, a latin szerkezet itt sem népszerű használatú hegynevet takar.

⁷⁴ 1343: *ubi [via] transitur de Sancto Martino in Leuchem* (DL 3447), 1343: *capitulum et sui iobagiones de monte Sancti Martini* (DF 272439), 1348: *ad Sanctum Martinum ubi predictum capitulum haberent residenciam* (DL 4010), illetve 1424/18. sz. Más.: *datum apud predictam ecclesia in Sancti Martini* (DL 71660).

⁷⁵ 1280 [s: 1290]/1311: *villa Marci* (DF 272691), 1361: *Markusfalua* (DF 243791). A település *Máriusfalva*, *Mariusdorf* és *Máriásfalva* névváltozatának magyarázata nem tartozik e tanulmány témájához (1280/1311: *villa Mareus*, DF 272691; 1345: *Mariusdorf*, DL 74805; 1346: *Mariusfalua*, DL 60248; 1350: *Mariasfalua*, DL 74813), ezért erre bővebben itt nem térek ki, csak jelzem, hogy a szakirodalomban a névadó személyével kapcsolatban van némi bizonytalanság (vö. pl. NAGY 1860: 307, FEKETE NAGY 1934: 104–105). Érdekes adalék ehhez a kérdéshez IVÁNYI 1917: 114.

⁷⁶ +1198: *Szent-Mihály-Ur* (Schmauk 3–4). A hamisítás kérdéséhez részletesebben lásd LABANC 2016: 118–119.

fenn.⁷⁷ *Szentmihályúr* néven a település ugyanis e két bizonytalan forráson kívül később nem fordul elő a középkorban.⁷⁸ Az, hogy Szent Mihály arkangyalhoz kapcsolódó patrocíniuma régen is megvolt — az átírás során ejtett datálási hiba ellenére —, hitelesen kiderül viszont egy 1290-es oklevélből.⁷⁹ Később a település megnevezéseként a szentnévi eredetű névváltozata is felbukkan a forrásokban előbb latin,⁸⁰ később magyar nyelvű formában.⁸¹ A 14. század második felében ráadásul a *Márkusfalva* névváltozattal együtt is szerepel a *Szentmihály* név az oklevelekben.⁸²

Szentmihály 2. (egykori település Kežmarok/Késmárk Ny-i részén)

Templomát már 1251-ben említik,⁸³ s 1284-ben egy oklevél sajátos megfogalmazással ugyan, de már utal a településre is.⁸⁴ Később is mindig latin nyelven fordul elő.⁸⁵

Ezt a Szentmihályt a régebbi történeti irodalomban Kisszalókkal (Malý Slavkov) azonosították (Cs. 1: 260, FEKETE NAGY 1934: 214–215), s ezek nyomán MEZŐNél is így találjuk (2003: 289). Az újabb régészeti kutatások azonban azt mutatják, hogy az elsőként 1251-ben említett Szent Mihály-templom a mai Késmárk (Kežmarok) belterületén állt (JAVORSKÝ 1994: 6–20, LABANC 2011: 183–185, FÁBROVÁ 2012: 11–17), így az 1251-es adat nem vonatkoztatható a közeli Kisszalók szintén Szent Mihály tiszteletére emelt templomára, s jó eséllyel a további fennmaradt adatok is a Késmárk közvetlen határában lévő templomra és településre utalnak.

Egy 1434-es oklevélben a tárgyalt Szent Mihály-templomot Késmárk külvárosában levőként említik. Ez alapján úgy tűnik, hogy *Szentmihály* néven itt csak

⁷⁷ 1328/1725/1726 Más.: p. *Czenthmihalur* (DL 4721/1), 1328/1725/18. sz. Más.: p. *SzentMihalyur* (DL 25787).

⁷⁸ MEZŐ ANDRÁS ugyan közöl még egy 1416-os *Zenthmihalur* adatot is Márkusfalva patrocíniumi névváltozataként (2003: 292), de az valójában nem erre a településre utal, hanem az oklevél szövege alapján egy Turóc megyei birtokra (DL 69949, Zs. 5: 502).

⁷⁹ 1280 [s: 1290]/1311: *cum igitur ecclesiam de villa Marci, ad honorem Dei viventis erectam, et Sancti Michaeli archangeli consecratam* (DF 272691). Az oklevél hitelességéhez és a rontott dátum kérdéséhez lásd LABANC 2016: 119–121.

⁸⁰ 1331: *ad unam viam, qua itur de Jemnyk ad Sanctum Michaellem* (DF 262678), 1345: *comes Marias de Sancto Mychaele* (DL 84688).

⁸¹ 1327>1351: p. *Scenthmyhal* (DL 2460), 1347: *Sentmychal* (DL 68868).

⁸² 1352: p. *Zenthmyhal ~ Zenthmyhal que alio nomine villa Marcy nuncupatur* (DL 74816), 1378: *Markusfalua alias Zenthmihal* (DL 6543).

⁸³ 1251/1281: *iuxta ecclesiam Sancti Michaelis* (DL 346).

⁸⁴ 1284/1290: *apud villam Beati Mychaelis archangeli* (DF 272263). Ha az adat mögött népnyelvi névalakot igyekszünk rekonstruálni, akkor a **Szentmihályarkangyal* forma nyilvánvalóan kizárható. Véleményem szerint itt inkább egy olyan sajátos megfogalmazással számolhatunk, ami ugyan utal közvetetten egy településre, de nem következik belőle, hogy a település neve szentnévi eredetű népnyelvi formában használatos lett volna ekkor.

⁸⁵ 1361: *villa Sancti Michaelis* (DF 281696).

átmenetileg számolhatunk településsel.⁸⁶ Mindenesetre a templom pontos helyét megadják a régészeti leletek, s talán nevéhez kapcsolódik a tőle északnyugatra lévő, ma *Michalské pole* néven említett határrész is (vö. ZBGIS., de lásd még HKFT. *Micheler Feld*).

Szentmiklós 1. (?)

E címszó alatt csupán egy bizonytalanul azonosítható 1299-es latinizált adatot lehet említeni, amely egy Váralja (Spišské Podhradie/Szepesváralja) környéki földterület határjárásában maradt fenn.⁸⁷ Ugyanakkor az oklevél szövegének a kontextusából nem teljesen egyértelmű, hogy valóban településnévi említésről van-e szó, vagy pedig csupán egy templomra történik utalás.

A hozzávetőleges lokalizálásából adódóan nem lenne teljesen kizárható, hogy az oklevél egy Olsavica (Olšavka/Kisolsva) felé vezető útra utal, ugyanis annak a temploma Szent Miklós tiszteletére épült. Viszont egy másik oklevél szövegéből kiderül, hogy a szepesi prépost csak 1308-ban engedélyezte az akkor telepítésre váró falu birtokosainak, hogy ott Szent Miklós tiszteletére kápolnát vagy templomot építhessenek, azaz 1299-ben sem a település, sem a temploma nem létezett még.⁸⁸

Szentmiklós 2. (egykori település Betlanovce/Betlenfalva DNy-i határában)

A településre egy 1311-es ügy kapcsán templomának említésekor utalnak a források. 1318-ban pedig latinul ugyan, de már település megnevezésére utaló megfogalmazásban szerepel egy oklevélben.⁸⁹ A 14. század elején elpusztulhatott, ugyanis több adata (legalábbis ezen a néven) nem ismert,⁹⁰ ugyanakkor további

⁸⁶ 1434: *quandam ecclesiam parochialem in honore Sancti Michaelis archangeli in suburbio dicte civitatis nostre Kesmark* (DF 281731).

⁸⁷ 1299/1299: *in unam viam, qua itur versus Sanctum Nicolaum* (DL 1548). MEZŐ ANDRÁS ezt az adatot a Betlenfalva melletti Szentmiklóstra hozza példaként (Szentmiklós 2.) (2003: 332–333), viszont az oklevélből világosan kiderül, hogy az említett hely a megye egészen más részén kereshető, ugyanis Váralja nyugati határában lévő kétekenyi kis földterület egy határpontjaként említik (DL 1548, FEKETE NAGY 1934: 163–164).

⁸⁸ 1308/1325: *in quadam villa sua congreganda Elsavycha vocata denuo in culturam redigenda capellam vel ecclesiam in honore Beati Nicolai preciosi confessoris Christi* (DL 63652; vö. AOKlt. 2: 160).

⁸⁹ 1311: *villa silvestri apud Sanctum Nicolaum* (DL 60962), 1311>1349: *villa silvestri apud Sanctum Nicolaum* (DL 1768), 1318/1318: *villa Sancti Nicolai* (DF 251678).

⁹⁰ E név kapcsán némi bizonytalanság tapasztalható a szakirodalomban. MEZŐ ANDRÁS az általam Szentmiklós 1. szócikkben közölt 1299-es adatot is ide kapcsolja (2003: 332–333), noha az a megye más részére lokalizálható (vö. a 87-es lábjegyzetben írottakat). CSÁNKI egy általa hibásan 1401-es dátummal közölt *Myklosfalwa* adatot is ehhez a Szentmiklóshoz vesz fel (Cs. 1: 263), ez azonban a közelben lévő Miklósfalvára (Hörka-Miklušovce/Miklósfalva) vonatkozik, s a hivatkozott oklevél helyes dátuma 1501/1501 (vö. DL 8627). Ez a Miklósfalva az oklevelek alapján egyébként a birtokosáról kapta a nevét, így a település nevének szentnévi eredete kizárható (FEKETE NAGY 1934: 67–68).

vizsgálatot igényel a Betlenfalva határában később feltűnő, s jórészt ugyanarra a részre lokalizálható, de mára szintén eltűnt Zsdjárral való esetleges azonosítása.

Szentpál (Pavľany/Szepesszentpál)

Noha a település a mai napig létezik, a vizsgált időszakban csak fél évtizeden keresztül adatolható, s minden alkalommal magyarul.⁹¹ A kevés fennmaradt adata háttérben főként az áll, hogy okleveles ügyek nem nagyon kapcsolódtak hozzá (FEKETE NAGY 1934: 162). Latinul neve nem adatolható.⁹²

Szentpéter (egykori település Vel'ká Lesná/Kristályfalu ÉNy-i határában)

Eltűnt birtok, s mindössze háromszor szerepel oklevelekben, kétszer magyarul, egyszer pedig latinul említve,⁹³ ám az 1330-as oklevél alapján helye viszonylag pontosan meghatározható.

Szentpéterfalva (egykori település Teplička/Hernádtapolca D-i határában)

Egyetlen adata *Szentpéterfalva* formában telepítése kapcsán maradt fenn.⁹⁴ A névadás körülményei arra utalnak, hogy ekkoriban a Szepességben a szentnévi eredetű helynevek nemcsak közvetlenül az egyházi körökben voltak divatosak, hanem világi birtokosok között is. 1345-ben ugyanis a márkusfalvi család tagjai egy erdejüket és mezőjüket *Szentpéterfalva*-nak nevezendő falu alapítása céljából soldészoknak és örököseinek adták.⁹⁵ Az más kérdés, hogy a szerződésnek a névadásra vonatkozó kitétele nem valósult meg, ugyanis a határjárással körülírt területen később ilyen birtok nem tűnik fel. FEKETE NAGY szerint Szentpéterfalva az 1352-ben *Sztranka* néven említett faluval azonosítható, amely később *Leányfalva* néven élt tovább (vö. 1934: 107–108).

⁹¹ 1338/1338: p. *Scenpaul* (DF 272239), 1343: p., v. *Scenthpal* (DL 63672). Az 1338-as adatnál megfigyelhető latinizáláshoz lásd a Szentandrás, Szentmargita 1. szócikket.

⁹² Megjegyzendő, hogy a szakirodalomban többen HRADSKY téves azonosítása nyomán egy 1242/1309-es *Polan* adatot tartanak Szentpál legkorábbi adatának (1887: 15). Ez az adat azonban egyrészt helyesen 1262-re datálható, másrészt az oklevélben tárgyalt ügy nem Szentpál környékére vonatkozik, így a benne szereplő *ad metas Polan* (DF 272291) adat valószínűleg a későbbi Polyánföldével azonosítható (FEKETE NAGY 1934: 173). HRADSKY azonosítását CSANKI is elfogadja (Cs. 1: 265), MEZŐ viszont csak kérdőjellel közli Szentpál kapcsán (2003: 363). MEZŐ emellett kérdőjellel közli a Vlastivedný slovník obcí na Slovensku 2. kötetéből az 1325-ös *Polanfolus* adatot is (VSOS. 2: 375), ami valójában a gömöri Polina/Alsófalva *Polanfolus* adata (DL 56833; Gy. 2: 535).

⁹³ 1323/1323: p. *Scenpetur* (DL 63648), 1323: p. *Scenpetur* (DL 63648), 1330/1449: *ante villam Sancti Petri* (DL 63846).

⁹⁴ 1345: v. *Sentpeterfalua* (DL 74805).

⁹⁵ A család birtokai közül szentnévi eredetű nevet (is) viseltek a Senterzsébet 2., Szentjost és Szentmihály 1. szócikkekben tárgyalt birtokok is. Érdekes viszont, hogy az oklevélben meghatározott névforma éppen *Szentpéterfalva* lett volna, ugyanis a szepesi patrocíniumi eredetű nevek között az efféle kétrészes nevek nem jellemzőek, csak a Szentmargita 3. szócikkében tárgyalt *Szentmargitaasszonyfalva* névváltozatot lehet említeni, ahol adatolható egy szentnévi eredetű helynév *falva* utótaggal való kiegészülése. Ezért vélhetően itt inkább a birtokos nevére utaló személynév + *falva* utótagú nevek analogikus hatásával kell számolnunk, hiszen ez a névszerkezet ebben az időszakban kifejezetten gyakori volt a vármegyében.

Szentszaniszló (egykori település Spišský Hrušov/Szepeskörtvélyes Ny-i határában)

A település elsődleges *Milaj* névváltozata a 13. század közepétől folyamatosan adathozható,⁹⁶ s mindössze két olyan oklevelet ismerek, amelyben patrocíniumi eredetű neve fordul elő, mindkét esetben latinul, *Sanctus Stanislaus* formában.⁹⁷ A két adat Milajra való vonatkozhatóságát első esetben birtoklástörténeti okok erősítik meg, a másodikban pedig határpontként jól azonosítható a helye (vö. pl. DL 74780, DL 74793, DL 13474).

A település mára elpusztult ugyan, de határnévként ma is szerepel térképeken (vö. ZBGIS.), s egykori helye templomromja alapján pontosan meghatározható.

Irodalom

AOkt. = *Anjou-kori oklevéltár. Documenta res hungaricas tempore regum andegavensium illustranta I*–. Budapest–Szeged, Csongrád Megyei Levéltár–Szegedi Középkorász Műhely, 1990–

BUIÁK GÁBOR 2022. A szepesi prépost és a plébánosok. A szepesi százszok megtelepedése az egyháztörténet szemszögéből. In: BAGI DÁNIEL–BARABÁS GÁBOR–FEDELES TAMÁS–KISS GERGELY szerk., *Ruscia — Hungaria — Europa. Ünnepi kötet Font Márta professzor asszony 70. születésnapjára*. Pécs, Kronosz Kiadó. 135–151.

CDES. = MARSINA, RICHARD szerk., *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I–2*. Bratislava, Slovenská akadémia vied, 1971–1987.

Cs. = CSÁNKI DEZSŐ, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–3.*, 5. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1890–1913.

DEDEK CRESCENS LAJOS 1889. *A karthausiak Magyarországon*. Budapest.

DF = Diplomatikai Fényképgyűjtemény. Magyar Országos Levéltár, Mohács előtti gyűjtemény.

DL = Diplomatikai Levéltár. Magyar Országos Levéltár, Mohács előtti gyűjtemény.

F. = FEJÉR, GEORGIUS, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I–10*. Buda, 1829–1844.

FÁBROVÁ, KARIN 2012. Vznik a formovanie sa mesta Kežmarok. *Annales historici Presovienses 12/1*: 11–29.

FEKETE NAGY ANTAL 1934. *A Szepesség területi és társadalmi kialakulása*. Budapest.

FNESZ. = KISS LAJOS, *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–2*. Negyedik, bővített és javított kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988.

⁹⁶ 1255/1294: t. *Myloy* (DL 74780), 1295/1318: t. *Myloy* (DL 74787), 1333: *Mylay* (DF 251685), 1361: *Nicolaus dictus Feyer de Mylai* (DL 60286), 1384: *Blasius de Mylay* (DF 228499).

⁹⁷ 1324: *Goblinus filius Gothfridi de Sancto Stanizlao* (DF 263062, s ebben az oklevélben a templomát is említik: *apud Sanctum Stanizlaum*), 1331: *una meta terrea que separatur a Sancto Stanizlao* (DF 262678).

- Gy. = GYÖRFFY GYÖRGY, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza 1–4*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1963–1998.
- HAJNÓCZY R. JÓZSEF 1903. *A szepesi bányavárosok története*. Lőcse, Szepesmegyei Történelmi Társulat.
- HKFT. = *Harmadik Katonai Felmérés (1869–1887)*.
URL: <https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000>
- HOFFMANN ISTVÁN 1999. Névrendszertani megjegyzések a patrocíniumi helységnevek történetéhez. *Névtani Értesítő* 21: 66–70.
- HOFFMANN ISTVÁN 2015. A Szentmárton településnevek. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 12: 81–100.
- HOFFMANN ISTVÁN–RÁCZ ANITA–TÓTH VALÉRIA 2018. *Régi magyar helynévadás. A korai ómagyar kor helynevei mint a magyar nyelvtörténet forrásai*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- HRADSKÝ JÓZSEF 1887. Szepesmegye helységnevei. 2. közlemény. *A Szepesmegyei Történelmi Társulat Évkönyve* 3: 1–40.
- HRADSKÝ JÓZSEF 1888. *Szepesvármegye a mohácsi vész előtt*. Szepesvárálja.
- ILLÉSSY JÁNOS 1899. *Igló kir. korona- és bányaváros levéltára*. Budapest.
- IVÁNYI BÉLA 1917. *A márkusfalvi Máriássy család levéltára 1243–1803. 1.* Lőcse, Szepesmegyei Történelmi Társulat.
- JÁCHIM, LUKÁŠ 2014. Páni z Jakloviec v 13. a 14. storočí. In: LACKO, MIROSLAV szerk., *Montánna história 7. Ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach, Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny. 88–119.
- JAVORSKÝ, FRANTIŠEK 1994. Prínos archeologického výskumu kostola sv. Michala pre štúdium urbanistického vývoja mesta Kežmarok. In: CHAPULECKÝ, IVAN szerk., *Zmlnulosti Spiša. Ročenka spišského dejepisného spolku v Levoči* 2. Levoča, Spišský dejepisný spolok. 6–20.
- KENYHERCZ RÓBERT 2014a. A szláv helynévformánsok kölcsönzéséről (az -óc végű helynevek a magyarban). *Nyelvtudományi Közlemények* 110: 201–222.
- KENYHERCZ RÓBERT 2014b. Helynévi adatok Szepes vármegye dikális összeírásából. *Magyar Nyelvjárások* 52: 229–248.
- KENYHERCZ RÓBERT 2015. Az Urbaria et conscriptiones című gyűjtemény Szepes vármegyére vonatkozó településnévi adatai. *Magyar Nyelvjárások* 53: 188–210.
- KENYHERCZ RÓBERT 2020. A Szepes vármegyére vonatkozó középkori oklevelek nyelvtörténeti feldolgozásának filológiai tanulságai. *Magyar Nyelvjárások* 58: 81–108.
- LABANC, PETER 2011. *Spišskí prepošti do roku 1405*. Trnava, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave–Towarzystwo Słowaków w Polsce.
- LABANC, PETER 2013. *Vývoj šľachty na Spiši do začiatku 14. storočia*. Trnava–Krakow, Katedra histórie a Inštitút pre výskum prameňov k slovenským dejinám Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave–Towarzystwo Słowaków w Polsce.
- LABANC, PETER 2016. Najstaršie písomné zmienky o Markušovciach. In: KREMPASKÁ, ZUZANA–ŠTEVÍK, MIROSLAV szerk., *Spiš. Vlastivedný zborník* 8. Spišská Nová Ves, Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi. 118–124.

- MEZŐ ANDRÁS 1996. *A templomcím a magyar helységnevekben. 11–15. század.* Budapest, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség.
- MEZŐ ANDRÁS 2003. *Patrocíniumok a középkori Magyarországon.* Budapest, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség.
- MVH. 1. = FEJÉRPATAKY LÁSZLÓ, *Monumenta Vaticana Hungariae 1/1. Rationes collectorum pontificorum in Hungaria. 1281–1375.* Budapest.
- MVS. 1. = SEDLÁK, VINCENTIUS, *Monumenta Vaticana Slovaciae 1. Rationes collectorum pontificorum in annis 1332–1337.* Trnava, Slovenský historický inštitút v Ríme–Trnavská univerzita.
- NAGY IVÁN 1860. *Magyarország családai. Címerekkel és nemzedékrendi táblákkal 7.* Pest.
- NÉMETH PÉTER 1993–1994. A városlódi karthauzi kolostor története és régészeti emléke anyaga 1. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 19–20:* 367–382.
- NÓGRÁDY ÁRPÁD 2022. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Új sorozat. Sáros vármegye.* Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete.
- OLEJNÍK, VLADIMÍR–LABANC, PETER–GLEJTEK, MIROSLAV 2021. *Od počiatkov Spišskej Kapitulý po vznik biskupstva.* Ružomberok, Verbum–Vydavateľstvo KU.
- RÁBIK, VLADIMÍR 2011. Foundation Deeds of the Charterhouse at Lechnica (The Red Monastery). On the Circumstances of Monastery. In: VIDA, BEÁTA szerk., *Church and Ethnicity in History. First Year of Conference V4 for Doctoral Candidates in Ostrava.* Ostrava, University of Ostrava. 81–94.
- RÁBIK, VLADIMÍR 2012. Začiatky kartuziánskej rehole na Spiši. In: MAREK, MILOŠ–LOPATKOVÁ, ZUZANA szerk., *Studia Historica Tyrnaviensia 14–15.* Trnava, Filozofická fakulta Trnavskej university v Trnave–Towarzystwo Słowaków w Polsce. 68–86.
- RegArp. = *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke 1–2/1.* Szerk. SZENTPÉTERY IMRE. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1923–1943. 2/2–3., 2/4. Szerk. SZENTPÉTERY IMRE–BORSA IVÁN. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1961–1987.
- RegSlov. = SEDLÁK, VINCENT szerk., *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae 1–2.* Bratislava, Academia Scientiarum Slovaca. 1980–1987.
- RESZEGI KATALIN 2011. *Hegynevek a középkori Magyarországon.* A Magyar Névérték Kiadványai 21. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Schmauk = SCHMAUK, MICHAEL, *Supplementum analectorum terrae Scepusiensis 2.* Szepesváralja, 1889.
- Statuta Ordinis Cartusiensis = [A karthauzi rend alapszabálya]. <https://chartreux.org>.
- ŠTEVÍK, MIROSLAV 2007. Prehľad vývinu osídlenia a verejnej správy stredovekého Spiša. *Zeszyty sądecko-spiskie 2:* 10–35.
- ŠTEVÍK, MIROSLAV 2011. Pustnutie a zánik písomne doložených sídiel v stredoveku a začiatkom novoveku na hornom Spiši (povodie Popradu a Dunajca). In: ŠTEVÍK, MIROSLAV szerk., *Spiš v 12. a 13. storočí.* Stará Ľubovňa, Ľubovnianske múzeum. 113–147.

- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2013. A tihanyi alapítólevél személynevei 2. Az alapítólevél hagonimái. *Névtani Értésítő* 35: 157–178.
- TÓTH VALÉRIA 2010. A patrocíniumi településnevek nyelvöldrajzi tanulságai. In: P. LAKATOS ILONA–SEBESTYÉN ZSOLT szerk., *Emlékkönyv Mező András tiszteletére*. Nyíregyháza, Bessenyei Könyvkiadó. 133–140.
- TÓTH VALÉRIA 2011. Patrociny Settlement Names in the Carpathian Basin. *Onomastica Uralica* 8: 175–206.
- TÓTH VALÉRIA 2013. Patrocíniumi településnevek Európában. Egy nemzetközi kutatási program eredményei. *Magyar Nyelv* 108: 292–303.
- TÓTH VALÉRIA 2018. Sacred and Profane in Toponyms. Settlement Names Formed from Patrociny and Personal Names in Hungarian. In: FELECAN, OLIVIU szerk., *Onomastics between Sacred and Profane*. Malaga, Vernon Press. 229–249.
- N. VIDA BEÁTA 2017. A Dunajeci monostor története. In: SZANKA BRIGITTA–SZOLNOKI ZOLTÁN–JUHÁSZ PÉTER szerk., *Középkortörténeti tanulmányok 9. A IX. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2015. június 17–19.) előadásai*. Szeged, Szegedi Középkorász Műhely. 183–197.
- VIDA BEÁTA 2017. *A karthauzi rend története a középkori Magyar Királyság területén. A néma barátok megtelepedése és berendezkedése*. Doktori értekezés. Szeged.
- VSOS. = KROPILÁK, MIROSLAV szerk., *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku 1–3*. Bratislava, 1977–1978.
- W. = WAGNER, CAROLUS, *Analecta Scopusii sacrii et profani 1–4*. Wien, 1774–1778.
- ZBGIS. = *Základná báza údajov pre geografický informačný systém*.
www.zbgis.skgeodesy.sk/tkgis/default.aspx
- Zs. = *Szigmondkori oklevéltár 1–*. Budapest, 1951–.

Patrociny Place Names in the Old Spiš County

This paper focuses on the patrociny place names of the medieval county of Spiš. There are 28 such place names in this region. The paper contains the most important data of these toponyms and provides an outline of the linguistic processes connected to these names. The analysis pays special attention to the context of the texts of the charters.

Keywords: Spiš county, patrociny place names, medieval charters, medieval toponyms

Kenyhercz Róbert
ORCID: 0000-0001-6312-3532
Debreceni Református Hittudományi Egyetem
Kölcsey Ferenc Tanítóképzési Intézet
kenyhercz.robort@drhe.hu